

Utvrđivanje osobina pojedinca presudnih za njegovo postavljanje na položaj predsednika odeljenja

---

Cilj ovog istraživanja bio je da ispita koje osobine pojedinca su važne za njegovo postavljanje na položaj vođe (predsednika odeljenja) u školskom odeljenju kao maloj strukturiranoj grupi. Osobine su bile podeljene u dve grupe, prema kriterijumu da li su karakteristične za školsko okruženje (npr. odgovornost prema školskim obavezama i solidarnost sa školskim drugovima) ili su u pitanju odlike pojedinca koje se ispoljavaju nezavisno od situacije (npr. inteligencija, duhovitost). Očekivano je da će se grupa školskih osobina pokazati kao odlučujući faktor. Uzorak su činili učenici 6 odeljenja Gimnazije iz Paraćina u kojima se predsednik odeljenja bira demokratski (3 odeljenja), odnosno autokratski (3 odeljenja). Kao instrument korišćen je upitnik koji se sastojao od 21 ajtema – crta ličnosti predsednika odeljenja, a ispitanici su na skali procene ocenjivali izraženost navedenih osobina predsednika njihovog odeljenja. Obradom dobijenih podataka izdvojila su se 4, umesto pretpostavljena 2 faktora koji utiču na izbor predsednika. Dobijeni faktori su: društvenost, liderstvo, odgovornost prema školskim obavezama i sposobnosti predsednika odeljenja. Nezavisno od situacije (da li predsednika biraju učenici ili razredni starešina) odgovornost prema školskim obavezama se pokazala kao najvažnija pri izboru, s tim što učenici koji sami biraju predsednika istu prednost daju i osobinama koje se odnose na društvenost predsednika. Ukoliko u ovim rezultatima potražimo odgovor na pitanje presudnosti dva faktora (situacije i osobina ličnosti vođe) za izbor vođe, možemo zaključiti da oni upućuju na njihovu interakciju.

Uvod

U socijalnoj psihologiji grupa se definiše kao skup manje ili više povezanih ljudi koji imaju zajednički cilj i određene karakteristike (Rot 1983). U užem smislu, grupa je relativno organizovan skup pojedinaca koji se nalaze u nekoj interakciji, koji imaju izvesne zajedničke interese, norme ponašanja, grupni identitet i isti cilj, ali se razlikuju po svojim položajima i ulogama (Trebješanin 2004).

Grupe se mogu podeliti u više vrsta, na osnovu različitih kriterijuma. Najgrublja podela je izvršena na osnovu strukturiranosti, odnosno organizovanosti funkcionisanja. U zavisnosti od toga da li članovi grupe imaju

---

Ljubica Jovanović
(1990), Paraćin,
Narednika Milunke
Savić 4, učenica 3.
razreda Gimnazije u
Paraćinu

isti ili zajednički cilj, razlikujemo nestruktuirane (publika, masa, gomila) i struktuirane grupe (male grupe, organizacije). Struktuirane grupe se, između ostalog, dele na formalne i neformalne grupe. Podela je izvršena prema utvrđenosti funkcija članova grupe, odnosno ukoliko su na neki način (statutom, aktima) određene obaveze ili oblici ponašanja članova grupe, tu grupu nazivamo formalnom. U suprotnom, reč je o neformalnoj grupi (Rot 1983).

U socijalno-psihološkim istraživanjima i studijama, vođa grupe privlači posebnu pažnju zbog svog upadljivog položaja, ali i zbog toga što se može specifično povezati sa odlikama članova i grupom kao celinom. Tako, na primer, vođa sažima u sebi odlike koje grupa visoko ceni ili istura prema spolja, uglavnom je on jedan od najboljih članova grupe (Štrajnberger i Garvin 1972). Osobine koje je poželjno da vođa poseduje se razlikuju u zavisnosti od vrste i cilja grupe: kada su u pitanju diskusione grupe, vođa treba da bude osoba sa najboljim idejama, dok, na primer, u vođu vojske vođa treba da se ističe hrabrošću. Između svih karakteristika vođe, u struktuiranim grupama izdvajaju se tri koje ga definišu: poseban položaj (raspolaganje sredstvima, veća ili manja moć i uticaj), izrazit uticaj (od važnosti za funkcionisanje grupe i ostvarivanje ciljeva) i obavljanje aktivnosti rukovođenja (Rot 1983). Vođe se mogu razlikovati prema tome da li su formalne ili neformalne. Formalne vođe su stvarni rukovodioci neke formalne grupe, na određenom su položaju, sa određenim pravima, ovlašćenjima i određenom moći. Nasuprot njima, postoje neformalne vođe, koje nemaju zvanični položaj vođe, ali ih grupa prepoznaje kako takve. Neformalne vođe postoje u neformalnim grupama, ali se mogu javiti i u formalnim. Do ove pojave može doći ukoliko formalni vođa nije uspešan rukovodilac u svim aspektima aktivnosti grupe. Tada se javlja neformalni vođa, pojedinac koji obavlja aktivnost koju je formalni vođa zanemario. Međutim, određeni pojedinac se može izdvojiti kao vođa i u situaciji kada formalni vođa uspešno ostvaruje funkcije rukovođenja, kao podrška formalnom vođi (Rot 1983).

Postavljanje neke osobe na položaj vođe objašnjava se različitim teorijama. Jedna od teorija zastupa mišljenje da osoba postaje vođa zbog osobina koje poseduje, dok njoj oprečna govori o situaciji kao presudnom faktoru (Rot 1983). Najčešće zastupljeno shvatanje o izboru neke osobe za vođu jeste interakcija situacionih faktora i osobina ličnosti, iz kog proizilazi zaključak da je veća verovatnoća da će osoba biti vođa u dve situacije ukoliko su aktivnosti i uslovi dve grupe sličniji ili ako vođa iz prve situacije uskladi svoje ponašanje sa novim uslovima. Iako su sve tri vrste teorija praćene i potkrepljivane različitim istraživanjima, u daljem tekstu ćemo se baviti samo istraživanjima koja su proučavala problem ličnosti vođe, jer se ovaj rad bavi izborom vođe u jednoj konkretnoj situaciji.

Pitanje izbora vođe najčešće je istraživano tako što su članovi grupe imali zadatak da navedu osobine vođe ispitivane grupe koje oni smatraju važnim za njegovo postavljanje na taj položaj, pri čemu su proučavane grupe različitih veličina, sastava članova i ciljeva. Bird (Bird 1940) je sproveo istraživanje na studentskim grupama i utvrdio 79 karakteristika kod 20 vođa, od kojih se samo mali broj javlja 4 ili više puta. Neke od izdvojenih osobina su: inteligencija, inicijativnost, smisao za humor i ekstravertnost. Stogdil (Stogdil 1948) je sproveo istraživanje u različitim vrstama grupa i osobine koje su se izdvojile je podelio u: 1) sposobnosti (inteligencija, sposobnost uviđanja situacije, verbalna sposobnost i prilagodljivost); 2) crte socijalnosti (osećanje odgovornosti, aktivitet i socijalna participacija, kooperativnost i popularnost); 3) motivacione karakteristike (inicijativnost i upornost). Man (Mann 1959) u svojoj analizi zaključuje da se vođa razlikuje od ostalih članova grupe po izraženoj sledećih sedam karakteristika: inteligencija, prilagođenost, ekstravertnost, dominantnost, maskulinitet, interpersonalna senzitivnost i mala konzervativnost. U svojoj sintezi Mek Dejvid i Harari (Mac David i Harari 1974) kao važne osobine vođe ističu: osetljivost za potrebe i zahteve članova, fleksibilnost koja omogućava prilagođavanje promenama, osećanje odgovornosti za napredak grupe (spremnost da se preuzme inicijativa i eventualni rizik za postupke za koje se očekuje da će doprineti uspehu grupe). Kuper (Cooper) i Gizeli (Ghiselli) su, proučavajući profil rukovodioca izdvojili određene osobine, među kojima se, osim onih već pomenutih, u drugim istraživanjima javljaju i lojalnost i samopouzdanost (Rot 1983).

Crte ličnosti vođe se utvrđuju najčešće testovima ličnosti ili eksperimentalnim postupkom LGD (leadless group discussion), u kome se posmatra ponašanje svih članova grupe, prati ponašanje onog člana koji stiče položaj vođe i ispituju njegove osobine. U istraživanju koje su sproveli Bel i Frenč (Bell i French 1950) formirane su diskusione grupe čiji se članovi međusobno ne poznaju, a zatim su članovi grupa imali zadatak da ocenjuju podesnost ostalih članova grupe za vođu, više puta u toku istraživanja (sastav grupe se uvek menjao, članovi se nisu međusobno poznavali). Rezultati pokazuju da je pojedinac označen u jednoj grupi kao vođa označen u većini slučajeva kao takav i u ostalim grupama.

Ovaj rad bavi se školskim odeljenjem koje je prema karakteristikama mala formalna struktuirana grupa. Male grupe jesu one koje imaju ograničen broj članova, koji se uzajamno opažaju, u neposrednoj su interakciji, zavise i utiču jedni na druge. Tako, školsko odeljenje ima ograničen i stalan broj članova koji su u svakodnevnom bliskom kontaktu, imaju zajedničke ciljeve, svest o pripadnosti grupi, postoji unutrašnja struktura kao i određene grupne norme. U školskom odeljenju vođom (formalnim – ima određene dužnosti, prava i ovlašćenja) može se smatrati predsednik

odeljenja. On poseduje poseban položaj, ima određen uticaj na članove odeljenja i obavlja aktivnosti rukovođenja (Rot 1983). Predsednik odeljenja je takođe i njegov predstavnik: u različitim situacijama on istupa ispred odeljenja, izražavajući njegove odluke i stavove. Njega mogu birati učenici (svi učenici odeljenja daju predloge i glasaju za učenika koji je prema njihovoj proceni najpodesniji za tu funkciju) ili razredni starešina (koji po svojoj proceni izabere učenika). Osobine koje se izdvajaju kao poželjne pri izboru predsednika u navedenim istraživanjima se mogu podeliti u dve grupe – osobine koje dolaze do izražaja u školskom okruženju (uspeh, poslušnost, odgovornost prema obavezama) i one koje postoje i van školskog konteksta, odnosno nisu specifično vezane za školske situacije (inteligencija, inicijativnost, smisao za humor, ekstravertnost). U kontekstu presudnosti određenih faktora za izbor predsednika odeljenja (situacija, ličnost ili njihova interakcija), bilo je zanimljivo ispitati koje osobine su važnije pri izboru predsednika – da li one koje su usko vezane za školski kontekst kao okruženje u kome je pojedinac formalni vođa ili one koje pojedinac ispoljava nezavisno od situacije u kojoj se nalazi.

Cilj i hipoteza. Ispitati da li veći uticaj na izbor predsednika odeljenja imaju one osobine pojedinca koje su karakteristične za školsko odeljenje, ili one koje se ispoljavaju nezavisno od konteksta, odnosno nisu usko vezane za školsko okruženje, i to u dva slučaja:

- 1) kada su birači učenici
- 2) kada predsednika bira razredni starešina.

Hipoteza polazi od interakcijskog shvatanja o izboru vođe, gde su bitne osobine koje se ispoljavaju i unutar i van grupe, s tim što prednost donekle daje školskim, sredinskim, faktorima. Stoga je pretpostavka da će osobine grupisane u školske faktore biti ocenjivane višim ocenama.

Metod

Varijable. Procena izraženosti osobina predsednika odeljenja upitnikom (grupisane po dva kriterijuma osobina u zavisnosti od toga da li su karakteristične za školsko okruženje ili nisu usko vezane za školsko okruženje) od strane učenika u obe situacije (detaljnije u opisu instrumenta).

Instrument i postupak. Na osnovu osobina vođe koje su dobijene kao rezultati prethodnih istraživanja, konstruisan je upitnik sa 21 stavkom, koje su procenjivane na petostepenoj skali procene.

Zadatak ispitanika je da ocene izraženost svake osobine na skali procene (1 – uopšte se ne slažem, 5 – potpuno se slažem).

Ispitnici su procenjivali predsednika svog odeljenja po sledećim osobinama (podeljene po kriterijumima):

- 1) osobine karakteristične za školsko okruženje:
  - odgovornost prema školskim obavezama (Stogdil)

- kooperativan sa školskim drugovima (Stogdil)
- upornost i umešnost u rešavanju zadataka odeljenja (Stogdil)
- prihvaćenost ili popularnost u školskom odeljenju (Borgatta)
- osetljivost za potrebe i zahteve članova odeljenja (Mek Dejvid i Harari)
- preuzimanje inicijative (Mek Dejvid i Harari)
- preuzimanje rizika za eventualne neuspehe odeljenja (Mac Dejvid i Harari)
- lojalnost (Kuper) – u školskom okruženju ovu osobinu možemo predstaviti kao spremnost da se sukobi sa profesorima i solidarnost sa školskim drugovima
- cenjen od strane profesora

2) osobine koje nisu usko vezane za školsko okruženje:

- inteligencija (Bird)
- smisao za humor (Bird)
- ekstravertnost (Bird)
- verbalne sposobnosti (Stogdil)
- prilagodljivost (Stogdil)
- aktivitet i socijalna participacija (Stogdil)
- dominantnost (Man)
- samopouzdanost (Ghiselli)
- interpersonalna senzitivnost (Man)
- konzervativnost (Man)
- fizički izgled

Osobina “cenjen od strane profesora” (autoriteta) nije dobijena u ranijim istraživanjima, ali kako je jedna od funkcija vođe (predsednika odeljenja) da zastupa grupu (odeljenje) u spoljnim kontaktima (Štajnberger i Bihali-Garvin 1972) (profesori, direktor škole), možemo zaključiti da prisustvo ove osobine može da utiče na to da neko bude izabran za predsednika odeljenja. Fizički izgled se takođe nije izdvojio u prethodnim istraživanjima kao osobina koja ima učešća u postavljanju neke osobe na položaj vođe, međutim, s obzirom na to da pri opažanju osoba fizičke karakteristike igraju određenu ulogu (Rot 2004), ova karakteristika je smatrana relevantnom.

Uzorak. Učenici 3 odeljenja u kojima se predsednik odeljenja bira demokratski i 3 odeljenja u kojima je predsednika izabrao razredni starešina Gimnazije u Paraćinu.

Rezultati

Dobijeni podaci obrađeni su faktorskom analizom, metodom glavnih komponenti, uz Equamax rotaciju osa čime je izdvojeno 5 faktora, po Gutman-Kajzerovom kriterijumu. Međutim, prema Katelovom skater dijagramu izdvaja se 4 faktora, a takođe, većina stavki upitnika se grupišu u ta 4 faktora. Prema njihovoj strukturi faktori su nazvani *društvenost*, *li-*

derstvo, odgovornost prema obavezama grupe i sposobnosti procenjivane osobe. Stavka koja se odnosi na konzervativnost predsednika odeljenja neće biti uključena u dalju analizu, jer se nije grupisala ni u jedan od faktora.

Tabela 1. Matrica strukture dobijenih faktora

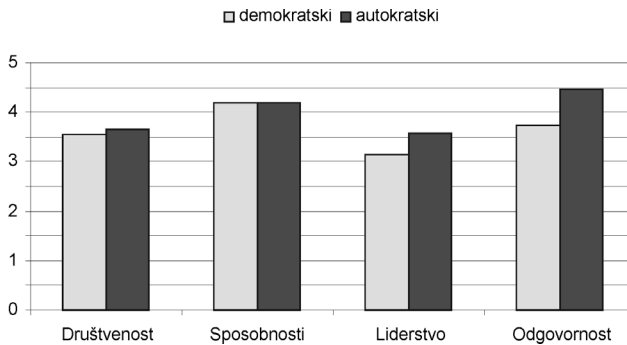
	društ- venost	lider- stvo	odgo- vorn.	sposo- bnost
Druželjubit	.69			.34
Duhovit	.68			.33
Fizički privlačan	.67		.30	
Dominantan	.66			.37
Prihvaćen i popularan u školskom odeljenju	.63			
Razume druge i saoseća sa njima	.54	.53	.32	
Društveno aktivan	.41			
Preuzima inicijativu		.72		.36
Preuzima na sebe rizik za moguće neuspešne aktivnosti odeljenja		.69	.39	
Prepoznaje potrebe i zahteve članova odeljenja i reaguje u skladu sa njima		.62	.46	
Sarađuje sa odeljenjem	.33	.61		
Solidaran sa članovima odeljenja	.55	.57		
Spreman da se sukobi sa profesorima		.56		.42
Uporan u savlađivanju gradiva i postizanju školskog uspeha			.83	
Odgovoran prema obavezama			.80	
Cenjen od strane profesora			.75	.35
Vešt govornik				.73
Siguran u sebe				.69
Inteligantan		.32	.31	.57
Lako se prilagođava različitim situacijama	.36	.41		.46
Konzervativnih shvatanja				

Razlike između grupa odeljenja koje predsednika biraju demokratski i autokratski po prosečnim vrednostima određenih osobina (faktori dobijeni u prethodnoj analizi) testirane su t-testom za nezavisne uzorke. Rezultati pokazuju da se dve grupe odeljenja razlikuju s obzirom na izraženost tri grupe osobina njihovih predsednika – sposobnosti, liderstvo i odgovornost (tabela 2).

Tabela 2. Značajnost razlika između odeljenja demokratskog i autokratskog načina biranja predsednika za 4 grupe osobina

	M1-M2	t	N	Značajnost razlike
Društvenost	-.09	-.51	106	.61
Sposobnosti	-.36	-2.35	106	.02
Liderstvo	-.45	-2.24	106	.03
Odgovornost	-.71	-4.49	106	.00

Jednofaktorskom analizom varijanse za ponovljena merenja utvrđiva-na je razlika u izraženosti pojedinih grupa osobina predsednika, posebno kod odeljenja koje predsednika biraju autokratski i onih koji ga biraju demokratski.

Slika 1. Prosečne vrednosti procena po faktorima i grupama ispitanika

Figure 1. Average values of estimations per factors and groups of subjects

Pokazalo se da postoje razlike između grupa osobina i u demokratskim i u autokratskim odeljenjima, s tim što su razlike između osobina u autokratskim odeljenjima izraženije (tabela 3).

Tabela 3. Značajnost razlika između pojedinih grupa osobina posebno za dve grupe odeljenja

	F	df	Sig.	Eta kvadrat
demokratski	10.95	3; 15	.00	.17
autokratski	30.35	3; 15	.00	.36

Grupa ispitanika u kojoj se predsednik bira demokratski je najviše ocene dala osobinama vezanim za sposobnosti, dok najniže ocene imaju osobine vezane za liderstvo.

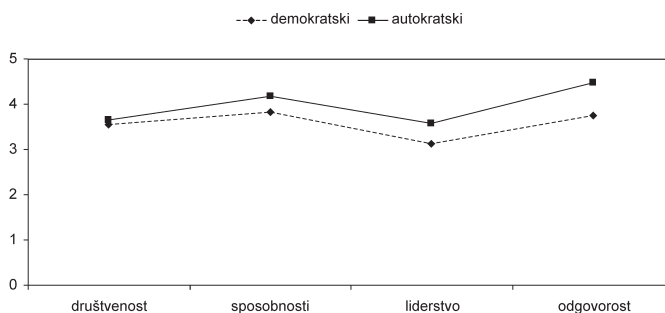
Najviše ocene u procenama grupe ispitanika koja predsednika bira autokratski dobile su osobine vezane za odgovornost prema obavezama, a najmanje one vezane za liderstvo (slika 2).

Tabela 4. Naknadni LSD testovi za razlike između pojedinih grupa osobina u demokratskoj grupi

OSOBI	OSOBI	M1-M2	značajnost
društvenost	sposobnost	-.27(*)	.00
	liderstvo	.42(*)	.00
	odgovornost	-.19	.22
sposobnost	liderstvo	.69(*)	.00
	odgovornost	.08	.63
liderstvo	odgovornost	-.61(*)	.00

Tabela 5. Naknadni LSD testovi za razlike između pojedinih grupa osobina u autokratskoj grupi

OSOBI	OSOBI	M1-M2	značajnost
društvenost	sposobnost	-.53 (*)	.00
	liderstvo	.07	.49
	odgovornost	-.81(*)	.00
sposobnost	liderstvo	.61(*)	.00
	odgovornost	-.28(*)	.00
liderstvo	odgovornost	-.89(*)	.00

Slika 2.

Razlika u procenama grupa osobina u odeljenjima koja predsednika biraju demokratski, odnosno autokratski

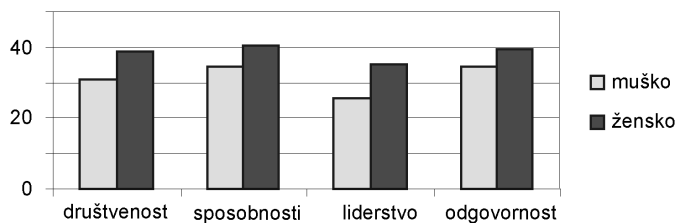
Figure 2.

Differences in estimations of factors in classes with both democratic and autocratic election of the manager

Razlike po polu u procenama grupa osobina proveravane su t-testom za nezavisne uzorke.

Rezultati pokazuju razlike u ocenama s obzirom na pol, osim u grupi osobina koje se odnose na odgovornost prema školskim obavezama, kod odeljenja koja predsednika biraju demokratski (tabela 6).

Slika 3.
Razlika u procenama grupa osobina po polu u prvoj grupi ispitanika

Figure 3.
Differences in estimations of factors per gender in first group of subjects

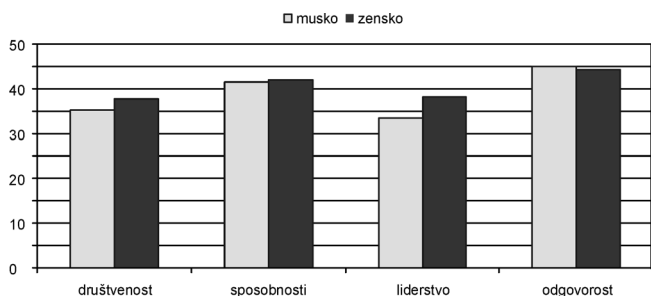
Tabela 6. Značajnost razlika između polova po izraženosti određenih osobina vođe u odeljenjima u kojima se predsednik bira demokratski

	t	N	Značajnost razlike
Društvenost	-3.32	52	.00
Sposobnosti	-2.28	52	.00
Liderstvo	-3.65	52	.00
Odgovornost	-1.90	52	.06

U odeljenjima u kojima se predsednik bira autokratski nema statistički značajnih razlika s obzirom na pol (tabela 7).

Tabela 7. Značajnost razlika između polova po izraženosti određenih osobina predsednika u odeljenju u kome se on bira autokratski

	t	N	Značajnost razlike
Društvenost	-.99	52	.35
Sposobnosti	-.34	52	.74
Liderstvo	-1.80	52	.08
Odgovornost	.41	52	.68

Slika 4.
Razlika u procenama grupa osobina po polu u drugoj grupi ispitanika

Figure 4.
Differences in estimations of factors per gender in second group of subjects

Pirsonovim koeficijentom korelacije proveravana je povezanost prosečnog školskog uspeha ispitanika i procena izraženosti izdvojenih grupa osobina predsednika odeljenja. U prvoj grupi (demokratski izbor predse-

dnika) javila se značajna povezanost uspeha sa ocenom izraženosti osobina koje se odnose na odgovornost, dok u drugoj grupi nije bilo povezanosti školskog uspeha i procene izraženosti osobina (tabela 8).

Tabela 8. Korelacija uspeha ispitanika i procena po faktorima u odeljenjima u kojima se predsednik bira demokratski i autokratski

	Školski uspeh u odeljenjima demokratskog izbora predsednika	Školski uspeh u odeljenjima autokratskog izbora predsednika
Društvenost	-.09	-.05
Sposobnosti	.03	-.23
Liderstvo	.10	-.08
Odgovornost	-.42(**)	-.07

Diskusija

Obradom dobijenih podaka stavke upitnika su grupisane u 4 faktora. Stavke su grupisane po faktorima na sledeći način:

- društvenost: druželjubiv, duhovit, fizički privlačan, dominantan, prihvaćen i popularan u školskom odeljenju, razume druge i saoseća sa njima, društveno aktivan
- liderstvo: preuzima inicijativu, preuzima na sebe rizik za moguće neuspešne aktivnosti odeljenja, prepoznaje potrebe i zahteve članova odeljenja i reaguje u skladu sa njima, saradjuje sa odeljenjem, solidaran sa članovima odeljenja, spreman da se sukobi sa profesorima
- odgovornost: uporan u savlađivanju gradiva i postizanju školskog uspeha, odgovoran prema obavezama, cenjen od strane profesora
- sposobnosti: vešt govornik, siguran u sebe, inteligantan, lako se prilagođava različitim situacijama

Ovakvo grupisanje stavki razlikuje se od polazne pretpostavke o postojanju dva faktora koji utiču na izbor predsednika. Ipak, analizom faktora dolazimo do pretpostavke da su se unutar polaznih faktora (osobine vezane za školski kontekst i osobine koje nisu usko vezane za školsku situaciju) izdvojili novi, zavisno od toga da li se određene stavke odnose na osobine koje dolaze do izražaja u aktivnostima grupe ili individualnim aktivnostima. Tako faktor koji predstavlja grupu osobina vezanih za društvenost predsednika odeljenja možemo nazvati vanškolskim grupnim, faktor koji se odnosi na sposobnosti vanškolskim individualnim. Faktor koji sadrži osobine vezane za liderstvo možemo smatrati školskim grupnim, a četvrti faktor, odgovornost, školskim individualnim.

Rezultati su dalje pokazali da su u grupi ispitanika u kojoj učenici predsednika biraju demokratski najvišu prosečnu ocenu dobili faktori sposobnost i odgovornost, odnosno individualne školske i vanškolske osobine. Najnižom ocenom ocenjene su školske grupne osobine, odnosno grupa osobina u kojoj se nalaze osobine vezane za liderstvo predsednika. Sa druge strane, u grupi ispitanika u kojoj predsednika bira razredni starešina najviše ocene dobile su školske individualne osobine, zatim vanškolske individualne, dok su grupni faktori takođe bili ocenjeni najnižim ocenama. Podatak da se školske individualne osobine ocenjuju najvišom ocenom u obe grupe ispitanika može nas uputiti na interakciju faktora sredine i osobina ličnosti kao presudnu za izbor vođe, odnosno na to da je usklađivanje osobina pojedinca sa zahtevima grupe bitno za njegovo postavljanje na poziciju vođe. U ovom slučaju, o značaju situacionog faktora pri izboru predsednika odeljenja govori rezultat da su najviše ocenjene osobine one koje dolaze do izražaja u školskom odeljenju. Takođe, u prilog situacionoj teoriji o izboru vođe ide i podatak o različitom rangiranju važnosti pojedinih grupa osobina u obe grupe odeljenja (autokratski i demokratski način izbora predsednika odeljenja). Tako u situaciji kada učenici biraju predsednika oni istu važnost daju školskim i vanškolskim faktorima (sposobnost i odgovornost), dok su u odeljenjima u kojima predsednika bira razredni starešina školske individualne osobine (odgovornost) dobile više ocene. Sa druge strane, relativno slaganje u grubljem rangiranju (prvo idu individualne, zatim grupne osobine) govori u prilog značaja ličnosti, tj. bez obzira na način biranja predsednika veća važnost pridaje se njegovim individualnim osobinama.

Školske grupne osobine su bile ocenjene najnižom ocenom u obe grupe ispitanika, što je neobično, jer je za očekivati da učenici prilikom izbora visoko vrednuju "školske grupne osobine". Jedno od mogućih objašnjenja za ovakav podatak je da učenici, doživljavajući predsednika kao svog predstavnika pred profesorima, vode računa o izraženosti onih osobina koje i profesori visoko vrednuju. Pokazalo se da su značajnije osobine koje se ispoljavaju u školskom odeljenju i to one koje se odnose na individualne aktivnosti predsednika u školskom okruženju, dok su one koje dolaze do izražaja u interakciji sa drugim članovima manje značajne.

Interesantan je podatak da u grupi ispitanika koja predsednika bira demokratski postoje razlike u procenama grupa osobina u zavisnosti od pola (učenice daju više ocene), izuzev za grupu osobina koju smo nazvali "odgovornost". Ovu grupu osobina čine stavke poput: uporan u savlađivanju gradiva i postizanju školskog uspeha, odgovoran prema obavezama, cenjen od strane profesora. Moguće je da su se ispitanici prilikom procene ovih stavki oslanjali na neke relativno objektivnije pokazatelje (poput, na primer, školskog uspeha) nego u slučaju drugih grupa osobina. Sa druge

strane, u odeljenjima u kojima predsednika bira razredni starešina razlike nisu postojale ni za jednu grupu osobina.

Povezanost školskog uspeha i procena izraženosti osobina predsednika javlja se u grupi ispitanika koji predsednika biraju demokratski, za ocene osobina koje se odnose na odgovornost prema školskim obavezama. Kako je korelacija negativna, odnosno bolji učenici daju niže ocene osobinama predsednika iz ove grupe, možemo pretpostaviti da se bolji učenici kritičnije odnose prema osobinama vezanim za odgovornost prema školskim obavezama, te su zbog toga njihove procene predsednika po ovim osobinama niže od procena učenika sa lošijim uspehom. Ovakva povezanost ne postoji u drugoj grupi ispitanika, što može biti posledica potencijalne manje omiljenosti nametnutog predsednika, zbog čega ga učenici različitog uspeha podjednako procenjuju.

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na postojanje 4 faktora koji su važni za izbor predsednika odeljenja. To su grupe osobina koje se odnose na društvenost, liderstvo, odgovornost prema školskim obavezama i sposobnosti predsednika odeljenja. U obe situacije (predsednika odeljenja biraju učenici ili profesori) najvišim ocenama procenjivane su osobine vezane za odgovornost prema školskim obavezama, s tim što učenici koji sami biraju predsednika istu prednost daju i osobinama koje se odnose na društvenost predsednika.

Ukoliko se sa ovim rezultatima osvrnemo na pitanje presudnosti dva faktora (situacije, odnosno osobina ličnosti) za izbor vođe, može se zaključiti da oni govore o njihovoj interakciji. Drugim rečima, situacija (školsko odeljenje) kao i osobine predsednika odeljenja zajedno učestvuju izboru određene osobe na ovu funkciju.

Literatura

- Krstić D. 1991. *Psihološki rečnik*. Beograd: Savremena administracija
- Rot N. 2003. *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Rot N. 1983. *Psihologija grupa*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Rot N., Havelka N., Ahtik M., Jezernik D., Stojić Lj., Štajnberger I., Bihali-Garvin I., Peršič B., Supek R., Zvonarević M. 1972. *Socijalna psihologija*. Beograd: Rad
- Rot N., Radonjić S. 2004. *Psihologija za drugi razred gimnazije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Trebješanin Ž. 2003. *Rečnik psihologije*. Beograd: Stubovi kulture

Determining Characteristics of Individual Decisive for Its Election as a Manager of the Class

In social psychology a group is defined as two or more humans who are connected in a certain way, who have common goals and characteristics. Leaders of different social groups permanently draw the attention of researchers, due to their position, as well as the influence they have on a specific group. One of the questions related to group and leadership is the question of election: what is it that makes a specific person a leader in a specific situation. Many researches had the intention to point out the main characteristics of a leader's personality and to show those characteristics as providers of the position. On the other hand, there are theories which find both characteristics of a personality and specific situation important for the election.

A school class is, by its characteristics, a small formal structured social group. The formal leader of this group is called class president. The purpose of this study was to check which characteristics of one person make him a leader (president) of a school class. Characteristics, extracted from previous researches and defined as essential for leadership, were classified in two groups (factors): school and non-school factor. The criteria for the classification was whether certain characteristic are related to school environment or not (e.g. school grades – school factor, intelligence – non-school factor). It was expected that results would show the group of school characteristics as the more important factor. High-school students of six classes (in 3 classes the president was elected by the students and in other 3 by professors) were asked to fill in the questionnaire consisting of 21 items – characteristic of the president of the class. Subjects were asked to estimate on a 5-grade-scale in which the amount is named the characteristics present in their class president's personality. The results showed that 4, not two as supposed, factors took part in the election of one person for the position of leader. The factors are: sociability, leadership, responsibility for school tasks and capabilities of the leader. Responsibility for school tasks was the most important for the choice of the person to be a leader, with no interaction of the situation (students or professors as electors). In the situation when students chose the leader they also found characteristics related to sociability equally important. If we gaze upon the question of two factors (situation and characteristics of a personality) important for election of a leader, we can make a conclusion that the results of this study point to their interaction: both situation (school class) and characteristics of the leader are important for election.

